

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача
Нови Сад

**PREDLOZI I PREPORUKE O PROFESIONALNOM
RAZVOJU VASPITAČA, NASTAVNIKA I STRUČNIH
SARADNIKA USKLAĐENIH SA ANALIZOM POTREBA
(istraživanje u okviru projekta KEY)**

Novi Sad, decembar 2020.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача
Нови Сад

Sadržaj

<u>UVOD</u>	3
<u>1. ANALIZA POTREBA</u>	4
<u>2. STANDARDI NA POLJU PROFESIONALNOG RAZVOJA I STRUČNOG USAVRŠAVANJA VASPITAČA</u>	6
<u>2.1. Preporuke za izmenu standarda programa stručnog usavršavanja za profesionalni razvoj vaspitača</u>	8
<u>2.2. Predlog prioritetnih oblasti za stručno usavršavanje vaspitača</u>	9
<u>3. KOMPETENCIJE ZA VASPITAČE U V-O PRAKSI</u>	11
<u>3.1. Od standarda kompetencija za profesiju vaspitača do predloga standarda kompetencija za profesionalni razvoj vaspitača</u>	14
<u>3.2. Kompetencije – stanje i perspektive</u>	16
<u>3.3. Preporuke za kompetencije o profesionalnom razvoju vaspitača</u>	19
<u>4. PREDLOG ZA IZMENE I DOPUNE PODZAKONSKOG DOKUMENTA U VEZI PROFESIONALNOG RAZVOJA I STRUČNOG USAVRŠAVANJA</u>	21
<u>5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA</u>	25
<u>LITERATURA</u>	26
<u>PRILOG</u>	27

UVOD

Predlog preporuka koje se tiču profesionalnog razvoja vaspitača, nastavnika i stručnih saradnika usklađenih sa analizom potreba je aktivnost koja je nastala u okviru projekta *KEY – Keep Educating Yourself* (Project reference number 585731-EPP-1-2018-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP).

Projekat se realizuje od 2018. do 2021. godine s ciljem osnaživanja odnosa i povezanosti između institucija visokog obrazovanja i šire društvene i ekonomske zajednice. Konzorcijum projekta čini 17 institucija, od čega 9 iz Republike Srbije:

- 3 visoke škole strukovnih studija za obrazovanje vaspitača – Sremska Mitrovica (VSSM), Vršac (VSVS), Novi Sad (VSNS) i 2 Akademije strukovnih studija – Kruševac (AVMSS) i Niš/Pirot (ATVSS)
- Savez udruženja vaspitača Srbije (SUVS);
- Udruženje vaspitača Vojvodine (UVV);
- Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja (ZUOV)
- WEBIN.

Izložena zapažanja, misli i ideje u ovom dokumentu sumiraju stanje u praktičnom radu vaspitača u Srbiji i Crnoj Gori i naglašavaju potrebe koje su iskazali. Ukazano je na prioritete u profesionalnom razvoju vaspitača, kao i na kompetencije vaspitača u radu sa decom predškolskog uzrasta i obrazloženo zbog čega i u kojim područjima bi trebalo da dođe do njihove kvalitativne izmene i/ili dopune. Tu su i predlozi za izmenu standarda programa stručnog usavršavanja za vaspitača i predlog prioriternih oblasti, kao i analiza postojećih kompetencija i predlog kompetencija koje koreliraju sa novim naučnim saznanjima i kvalitativnim promenama u svetu rada.

Završnica dokumenta je predlog izmena i dopuna *Pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika* (2017), samim tim i *Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika* (2018). Ovome se pridružuju preporuke koje se zasnivaju na odgovorima vaspitača iz Srbije, odnosno na sugestijama pristiglim iz visokih škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Srbiji, članica konzorcijuma KEY projekta.

Konkretna aktivnost ispitivanja potreba i izrada dokumenta je realizovana u okviru radnog paketa 2 (WP2: Establishing on ECEC Learning Hubs) i predstavlja početak radnog paketa 3 (WP3: Development/Introduction of ECEC CPD Courses in Moodle) uz učešće predstavnika iz VSSM, VSVS, VSNS, ATVSS, SUVS i UVV. Dokument, kao njen rezultat, je povod obraćanja Zavodu za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja radi usklađivanja iskazanih obrazovnih potreba sa načinima njihovog ispunjavanja i formalnog prikazivanja.

Autorski tim:

Vesna Colić, Otilia Velišek-Braško, Ivana Ignjatov-Popović, Svetlana Lazić

Urednici:

Jovanka Ulić, Svetlana Lazić

1. ANALIZA POTREBA

Kako bi se obezbedio kvalitetan stručan kadar za rad s decom od najmlađeg uzrasta potrebno je obezbediti ponudu programa za stručno usavršavanje koji bi odgovarali realnim potrebama vaspitača. Za utvrđivanje potreba praktičara, koje bi bile osnov za kreiranje i akreditaciju programa profesionalnog razvoja i stručnog usavršavanja kao njegovog kontekstnog dela, u okviru WP2 tokom 2019. godine je kreiran Upitnik čiju obradu su, u okviru svojih zadataka, realizovale kolege sa Pedagoškog fakulteta Univerziteta u Mariboru, Republika Slovenija (Bratina i sar., 2019). Njime se predviđaju dugoročne aktivnosti u području celoživotnog učenja praktičara u vaspitno-obrazovnom procesu. U ispitivanju je učestvovalo 700 ispitanika iz Republike Srbije i 766 iz Crne Gore, zaposlenih u predškolskom vaspitanju i obrazovanju. U tabeli koja sledi navedeni su programi stručnog usavršavanja koji su u Upitniku naznačeni kao potrebni / izuzetno potrebni od strane samih vaspitača (tabela 1). Dalje su, u opadajućem nizu (tabela 2), navedene oblasti iz Upitnika koje se odnose na neposredan rad s decom, a za koje su vaspitači naveli da im je potrebna podrška u razvijanju ličnih kompetencija. Izdvojene su one oblasti za kojima je potreba prešla 45%.

Tabela 1¹ – Podrška za primenu Osnova programa PVO / Godine uzleta

Potrebna podrška u sledećim konceptualnim postavkama Osnova programa PVO:	
Strategije razvijanja programa novih osnova „Godine uzleta“	72,8%
Predškolska ustanova – kontekst realnog programa	14,1%
Podrška dobiti kroz odnose i delanje	10,6%

Tabela 2 – Podrška u razvijanju ličnih i stručnih kompetencija

1. Neposredni rad sa decom:	
Prepoznavanje simptoma bolesti kod dece i adekvatno reagovanje u akutnim stanjima (epinapad, dijabetes, hemofilija ...)	69,6%
Podsticajni motorički programi (u prirodi, radionice, ples, rekviziti)	59,1%
Digitalne kompetencije u vaspitno-obrazovnom radu	58,9%
Podsticajni motorički programi (u prirodi, radionice, ples, rekviziti)	58,3%
Razvoj pravilnog držanja tela i korekcija početnih deformiteta	57%
Posmatranje, praćenje i dokumentovanje dečijih interesovanja i napredovanja	54,4%
Vaspitač kao reflektivni praktičar: istraživanje prakse	54,3%
Razvoj socijalnih kompetencija kod dece	50,6%

¹ Podaci, uneti u Tabeli 1, odnose se na Republiku Srbiju.

Razvijanje ekološke svesti kod dece	49,2%
Podrška emocionalnom razvoju deteta, prepoznavanje dečijih potreba, emocija i adekvatno reagovanje	47,6%
Ishrana dece (dijetetski režim, odbijanje hrane, alergije...)	45,2%
2. Razvijanje saradnje i zajednice učenja:	
Samovrednovanje i razvojno planiranje rada ustanove	54,3%
Timski rad, saradnja i komunikacija sa kolegama (unutar i van ustanove)	49,9%
Razvijanje saradnje sa lokalnom zajednicom	48,1%
Razvijanje saradnje sa porodicom	47,5%
Mentorski rad vaspitača sa pripravnikom	44,9%
3. Razvijanje profesionalne prakse:	
Sindrom sagorevanja na poslu i upravljanje stresom	66%
Pisanje i upravljanje projektima	62,2%
Pisanje i prezentacija stručnih radova, veštine javnog nastupa	58%
Razvijanje interpersonalnih veština – komunikacija, rešavanje konflikata, asertivnost	53,9%
Razvoj i upravljanje karijerom	50,1%

Na pitanje u kojim bi navedenim oblicima usavršavanja, pored akreditovanih programa stručnog usavršavanja (seminara realizovanih neposredno ili onlajn) rado učestvovali, ispitanici su naveli (tabela 3):

Tabela 3 – Željeni oblici usavršavanja

Trening za razvoj određenih ličnih ili profesionalnih veština	18,4%
Studijska poseta drugoj PU u zemlji	17,9%
Studijska poseta, odnosno mobilnost u inostranstvo	14,1%
Učešće u nacionalnom ili međunarodnom projektu	10,8%
Razmena mišljenja sa profesionalcima istog ili srodnih profila u elektronskom obliku (blog, četrum, različite platforme, saradnja kroz E-twinning)	10,4%
Tribina/diskusija/okrugli sto	9,7%
Stručna konferencija	9,5%
Pojedinačne lične, pisane ili elektronske konsultacije sa kompetentnim predavačima ili timom; a u vezi sa određenim pitanjem koje vas interesuje	9,2%

Sa ovim potrebama saglasni su pregledi potreba koje su na svom terenu sačinile kolege iz konzorcijuma KEY projekta. Njima se iznova potvrđuje potreba za unapređivanjem transferzalnih veština i osnaživanje za primenu novih pristupa u radu. Neki od njih su razjašnjavanje projekatskog pristupa u radu i njihova primena; uključivanje umetničkih dela i umetnika u predškolsko vaspitanje i obrazovanje (književnost, likovna, muzička, dramska umetnost); Medijska pismenost i digitalne kompetencije.

2. STANDARDI NA POLJU PROFESIONALNOG RAZVOJA I STRUČNOG USAVRŠAVANJA VASPITAČA

Pod pojmom *standard* se razume mera, kvalitet, uzor ili obrazac, koji se koristi za procenjivanje uspešnosti i ostvarenosti. Standardi se određuju, zakonom regulišu i objavljuju u dokumentima u vidu specifikacija, smernica i karakteristika.

Standardi kompetencija vaspitača (*Pravilnik o Standardima kompetencija za profesiju vaspitača i njegovog profesionalnog razvoja*, 2018), su smernice koje su namenjene ne samo donosiocima odluka, već i kreatorima programa inicijalnog obrazovanja vaspitača, kao i **sistemu profesionalnog razvoja vaspitača** (vezano za uvođenje u posao, polaganje ispita za licencu, **stručno usavršavanje i napredovanje**). Važno je načiniti razliku i potpuno razumeti sledeće: *Stručno usavršavanje* predstavlja sastavni deo profesionalnog razvoja i usmereno je na unapređivanje rada vaspitača koje se najčešće sagledava kao skup različitih aktivnosti i postupaka u kojima pojedinci učestvuju radi „proširenja svojih znanja, unapređenja veština, kao i daljeg razvijanja svojih stručnih sposobnosti“ (Stamatović 2006, 476). Njegov krajnji cilj jeste omogućavanje unapređivanja rada vaspitača, čime se ostvaruje povratna sprega na profesionalni razvoj, koji svojim postojanjem i uticajem deluje na dalji lični razvoj.

Standardi su namenjeni i prosvetnim savetnicima, rukovodiocima i stručnoj službi predškolskih ustanova za razvijanje kompetencija praktičara i u kreiranju stručnog usavršavanja, a i vaspitačima za procenu vlastitih kompetencija, planiranje i praćenje svog profesionalnog razvoja u cilju razvoja profesionalne prakse.

Prema aktuelnom *Pravilniku o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika* (2017) **oblasti rada vaspitača u predškolskoj ustanovi su:**

- Planiranje i programiranje vaspitno-obrazovnih aktivnosti;
- Vaspitno-obrazovni rad;
- Praćenje postignuća dece;
- Podrška deci;
- Saradnja sa porodicom i društvenom zajednicom.

S druge strane, **oblasti rada stručnog saradnika** u istom dokumentu (koji može biti psiholog, pedagog, andragog, defektolog i socijalni radnik u predškolskoj ustanovi) su:

- Planiranje i programiranje vaspitno-obrazovnog rada;

- Saradnja sa vaspitačima; Rad sa decom;
- Saradnja sa porodicom i društvenom zajednicom;
- Istraživanje vaspitno-obrazovne prakse (analitičko-istraživački rad).

Pokazatelji su vrlo konkretno definisani u okviru svake oblasti rada za vaspitače i za stručne saradnike u predškolskim ustanovama, zbog čega je prilikom planiranja profesionalnog razvoja potrebno uzeti u obzir oblasti rada zaposlenih u predškolskim ustanovama.

Na području profesionalnog razvoja i stručnog usavršavanja, a u skladu sa *Pravilnikom o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika*, postoje **standardi vrednovanja programa stručnog usavršavanja**, sa jasno definisanim pokazateljima. Oni su (tabela 4):

Tabela 4 - Standardi vrednovanja programa stručnog usavršavanja

Standardi	Pokazatelji
Elementi programa su međusobno logično povezani i usaglašeni, sa pokazateljima	<ul style="list-style-type: none"> - Opšti i specifični ciljevi su jasno definisani, Specifični ciljevi proizilaze iz opštih, - Ciljevi, teme, sadržaji, aktivnosti i predviđena vremenska dinamika su usaglašeni, - Teme i planirani sadržaji su relevantni za razvijanje navedene kompetencije, - Predviđene aktivnosti doprinose razvijanju navedene kompetencije, - Sadržaji i očekivani ishodi obuke su primereni odabranoj ciljnoj grupi/grupama, - Predviđene aktivnosti realizatora i učesnika i njihov sled čine usaglašenu logičku celinu, - Ciljevi i očekivani ishodi obuke su usaglašeni, - Predviđeni način provere stečenih znanja i veština na samoj obuci je u skladu sa ishodima obuke, - Predviđeni način praćenja primene stečenih znanja i veština u praksi usklađen je sa očekivanim efektima primene programa nakon obuke u praksi.
Program doprinosi unapređivanju obrazovno-vaspitačkog rada	<ul style="list-style-type: none"> - Program doprinosi stručnom usavršavanju u odabranoj prioritetnoj oblasti, - Rezultati istraživanja ukazuju da predloženi program obuke vodi ka postizanju očekivanih ishoda obuke, - Prikazani su rezultati dosadašnje realizacije obuke nastali na osnovu evaluacije učesnika, - Prikazani su rezultati dosadašnje primene programa u praksi.
Uslovi za uspešno ostvarivanje programa su definisani	<ul style="list-style-type: none"> - Organizator programa ima reference relevantne za realizaciju teme predložene programom. Autori programa poseduju reference relevantne za temu predloženu programom, - Realizatori programa poseduju reference relevantne za temu predloženu programom,

	<ul style="list-style-type: none"> - Realizatori programa imaju iskustvo u izvođenju obuka, - Definisani su odgovarajući radni materijali za realizaciju programa, Definisana je odgovarajuća oprema za realizaciju programa, - Najveći broj učesnika sa kojima se izvodi obuka jeste 30, a izuzetno, ukoliko je to programom predviđeno, najveći broj učesnika je 15, obezbeđeno je najmanje dva realizatora za izvođenje obuke, a izuzetno, ukoliko je broj učesnika do 15, može se angažovati jedan realizator.
--	---

2.1. Preporuke za izmenu standarda programa stručnog usavršavanja za profesionalni razvoj vaspitača

Uvidom u dokumentaciju pristiglu iz konzorcijuma, a u vezi preporuka za izmenu standarda programa stručnog usavršavanja za profesionalni razvoj vaspitača u tabeli 5 izdvajamo predlog KEY projektnog tima iz Vršca, sa kojim su saglasne i ostale institucije / udruženja / savezi, drugačije rečeno, učesnice u projektu.

Tabela 5 - Predlog standarda programa stručnog usavršavanja za profesionalni razvoj vaspitača

1. standard: Sadržaj programa stručnog usavršavanja vaspitača	<p>Sadržaj programa treba da je:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usaglašen sa jasno definisanim ciljevima i zadacima postavljenim samim programom; - Sadrži elemente koji su međusobno povezani i usaglašeni; - Zasnovan je na integraciji teorije i prakse; - Program je odgovor na objektivno utvrđene potrebe u praksi; - Zasnovan je na savremenim stručnim i naučnim saznanjima iz oblasti predškolskog vaspitanja i obrazovanja; - Usklađen je sa propisanim standardima (Standardima kompetencija za profesiju vaspitača i njegovog profesionalnog razvoja – http://skr.rs/PVF i dr.).
2. standard: Organizacija programa	<ul style="list-style-type: none"> - Za realizaciju programa stručnog usavršavanja vaspitača treba da postoji adekvatan broj odgovarajuće kvalifikovanih realizatora, koji poseduju znanje, iskustvo i veštine, relevantne za užu oblast/temu obuhvaćenu programom; - Realizacija programa stručnog usavršavanja vaspitača valja da je zasnovana na participativnim metodama i tehnikama rada; - Predviđen broj učesnika u grupi treba da je primeren ostvarivanju ciljeva programa; - Dužina trajanja programa valja da je primerena principima efektivnog rada; - Vremenska organizacija rada – primerena je ostvarivanju ciljeva programa; - Program ima način realizacije koji je primeren ciljnoj grupi, odnosno vaspitačima.
3. standard: Program stručnog usavršavanja i razvoj	<ul style="list-style-type: none"> - Program stručnog usavršavanja namenjen vaspitačima osigura razvoj/unapređivanje/negovanje kompetencija usklađeno sa određenim stručnim kompetencija i njihovih jedinica, iz

stručnih kompetencija vaspitača	dokumenta: <i>Standard profesije vaspitača</i> (2019, radni materijal).
--	---

2.2. Predlog prioriternih oblasti za stručno usavršavanje vaspitača

Pravilnikom o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika (2017) su utvrđene prioritne oblasti za stručno usavršavanje. Članom 3. je definisano i stručno usavršavanje vaspitača, kao i stručnih saradnika ustanova, koje je potrebno planirati u skladu sa potrebama i prioritetima obrazovanja i vaspitanja dece i učenika, prioritnim oblastima koje utvrđuje ministar nadležan za poslove obrazovanja, razvijenosti svih kompetencija za profesiju nastavnika, vaspitača i stručnog saradnika u ustanovi, te na osnovu sagledavanja nivoa potrebe i prioritete stručnog usavršavanja ustanova, na osnovu iskazanih ličnih planova profesionalnog razvoja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika, rezultata samovrednovanja i vrednovanja kvaliteta rada. Radi jasnijeg pregleda i mogućeg upoređivanja, u tabeli (tabela 6 i tabela 7) se nalazi pregled postojećih i preporučenih prioriternih oblasti.

Tabela 6 - Postojeće prioritne oblasti za stručno usavršavanje vaspitača u radu sa decom predškolskog uzrasta

Postojeće prioritne oblasti
P1: Unapređivanje digitalnih kompetencija učenika i nastavnika i upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u realizaciji obrazovno-vaspitnog procesa.
P2: Metodika rada sa decom/učenicima kojima je potrebna dodatna obrazovna podrška (rad sa decom iz osetljivih grupa, decom sa smetnjama u razvoju, migrantima...)
P3: Unapređivanje kompetencija nastavnika u oblasti planiranja i realizacije nastave orijentisane na ishode (podizanje nivoa metodičkih znanja relevantnih za ciljeve i ishode predmeta/oblasti).
P4: Jačanje vaspitne uloge obrazovno-vaspitne ustanove kroz razvijanje programa prevencije nasilja, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja
ZABELEŠKA / ZAKLJUČAK:
Prioritne oblasti definisane <i>Katalogom programa stručnog usavršavanja za školsku 2018/2019, 2019/2020. i 2020/2021. godinu</i> (sa produžetkom od još jedne školske godine) ZUOV-a su mnogo više usmerene na školski sistem i na standarde kompetencija nastavnika.

Tabela 7 – Preporučene prioritetne oblasti za stručno usavršavanje vaspitača u radu sa decom predškolskog uzrasta

PREPORUČENE PRIORITETNE OBLASTI
<p>P1 Unapređivanje kompetencija vaspitača u oblasti razvijanja i primene programa novih osnova <i>Godine uzleta</i>, kao i različitih savremenih koncepcija programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja</p>
<p>P2 Unapređivanje kompetencija vaspitača za pružanje dodatne podrške deci iz socijalno nestimulativnih sredina, deci sa smetnjama u razvoju, nadarenima...</p>
<p>P3 Unapređivanje transverzalnih kompetencija (interpersonalnih, analitičkih, tehničkih/digitalnih, organizacionih i ličnih) vaspitača.</p>
<p>P4 Unapređivanje kompetencija vaspitača za prevenciju nasilja, diskriminacije, zlostavljanja i zanemarivanja.</p>
<p>P5 Unapređivanje kompetencija vaspitača za promociju zdravih načina života i prevenciju bolesti, diversifikovani motorički programi, povezivanje sa prirodom</p>
<p>ZABELEŠKA / ZAKLJUČAK:</p> <p>Ovde se radi o jasno iskazanim prioritetnim oblastima koje su jasno definisane isključivo za vaspitače.</p>

3. KOMPETENCIJE ZA VASPITAČE U V-O PRAKSI

Prema *Pravilniku o Standardima kompetencija za profesiju vaspitača i njegovog profesionalnog razvoja* (2018) standardi kompetencija mogu biti osnov za:

- Utvrđivanje sopstvenog napredovanja vaspitača i rukovodioca, na osnovu samoprocene.
- Procenu i unapređivanje kvaliteta ustanove.
- Planiranje kontinuiranog profesionalnog razvoja, od strane ustanove i od strane samog vaspitača, rukovodioca, direktora.
- Kreiranje programa inicijalnog obrazovanja vaspitača.
- Afirmaciju vaspitačke profesije u društvu.

Zajedno ispoljene u mogućnostima koje su date, doprinose u širokom spektru razvoju kompetencija za snalaženje i aktivno učešće u savremenom društvu koje se menja; razvoju ključnih kompetencija za celoživotno učenje i stručnih kompetencija u skladu sa zahtevima zanimanja, odgovaraju na potrebe tržišta rada i u skladu su sa razvojem savremene nauke i tehnologije.

Kompetentnost vaspitača treba sagledati i iz ugla teorije afektivne vezanosti jer čini temelj formiranja **modela značajnih drugih**, odnosno procene njihove dostupnosti i responsivnosti (na osnovu kojih se formira pozitivan ili negativan model značajnih drugih) i **modela sebe**, odnosno procene svoje kompetentnosti i vrednosti u odnosu sa drugim ljudima (na osnovu koje se formira pozitivan ili negativan model sebe) (Mihčić, Zotović, Petrović, 2007). Funkcija im je da osobi pruže mogućnost da predvidi značajne momente u interakciji sa okruženjem na osnovu kojih se razumeju ponašanja, reakcije i očekivanja drugih, kao i njih samih (Hesse, 1999; Goldberg, 2002; Stefanović-Stanojević, 2005). *Pozitivan model sebe* podrazumeva percepciju sebe kao osobe vredne pažnje i ljubavi a *pozitivan model drugih* podrazumeva percepciju drugih kao osoba kojima se može verovati, na koje se može osloniti. *Negativan model sebe* podrazumeva percepciju sebe kao manje vrednog podrške i ljubavi drugih, a *negativan model drugih* podrazumeva shvatanje da se drugima ne može verovati, te da te oni mogu odbaciti ili napustiti (Mihčić, Zotović, Petrović, 2007).

Jednom formirani unutrašnji modeli imaju tendenciju da traju i da su relativno teško podložni promeni, sve do kasne adolescencije i odraslog doba.

Na osnovu izloženog postaje jasnije koliko vaspitač u radu sa decom predškolskog uzrasta, kao značajni drugi, ima važnu ulogu u životu deteta. Vrić je zajednica odraslih i dece u kojoj postoje zajednička područja delanja, zajednički razlozi i prilike za učenje u čijoj je funkciji je sticanje znanja i kompetencija. U predškolskom vaspitanju i obrazovanju se razvijaju bazične kompetencije uspešnog ljudskog funkcionisanja koje predstavljaju dugoročno postignuće i životni stav (*Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja*, 2018).

Zadatak vaspitača u radu sa decom predškolskog uzrasta je da pronade adekvatnu i uspešnu kombinaciju znanja, veština, stavova, sposobnosti i dispozicija za učenje na osnovu kojih mogu ostvariti sopstveni napredak i konstruktivniji, odnosno stvaralački pristup u radu, koji će pogodovati kontekstu celoživotnog učenja (Lazić, Popov, 2019). To se postiže učenjem, iskustvom i refleksijom, komplementarnim, nadahnjujućim procesima koji razvijaju želju za učenjem i napredovanjem.

Učenje je nadređena ljudska sposobnost i smešteno je u životni diskurs. **Iskustvo**, ma kako bilo značajno za pojedinca, postaje beznačajno i ne dovodi do novog učenja ukoliko nije praćeno refleksijom kojom se vrednuje postignuto, uočavaju propusti i sagledavaju lične granice, odnosno mogućnosti narednog delovanja. **Refleksija**, kao vrsta anticipiranja mogućnosti kvalitativne promene i primene proživljenih iskustava u pedagoškim implikacijama, nije moguća ukoliko joj ne prethodi iskustvo.

Zbog toga životno iskustvo predstavlja relevantni faktor učenja vaspitača, čemu se dodaje poznavanje svrhe učenja, spremnost i usmerenost na učenje, motivacija i svest o sebi.

Refleksivno i iskustveno učenje pored dobrog poznavanja područja rada koje je kombinovano sa dobrim prezentatorskim veštinama traži od vaspitača i niz drugih kao što su interpersonalne veštine, veštine grupnog rada, veštine upravljanja ličnim resursima, veštine savetovanja i davanja povratnih informacija, veštine organizovanja složenih vaspitno-obrazovnih aktivnosti, kao i veštine praćenja i vrednovanja. Ovome se dodaju veštine vođenja dobrog dijaloga i komunikacije, podsticanje usredsređivanja na čin, odnosno učinjeno delo, a ne na osobu, jasno izlaganje svojih misli i ideja i upućivanje u veštine vođenja pregovora i medijacije (Lazić, Popov, 2019). Široki repertoar akcija traži široku bazu znanja i

koordinisanu praksu u kojoj vaspitač pronalazi situacije za učenje, prikladne radi promovisanja razvoja sposobnosti, reflektivne i teorijski zasnovane akcije.

Profesionalni razvoj počiva na konceptu kontinuiranog učenja i konstrukcije znanja u kome se na bazi prethodnih znanja grade nova znanja i iskustva, uz istovremeni razvoj širokog spektra profesionalnih akcija koje se mogu koristiti. Rezultat je međudejstva obuke i iskustva, tako da u sebe uključuje *formalno iskustvo* (bazično obrazovanje, seminare, mentorstvo, radionice, profesionalna okupljanja); *neformalno iskustvo* (praćenje stručne literature, interneta, emisija posvećenih obrazovnim pitanjima) i *samoevaluaciju i istraživanje obrazovno-vaspitne prakse*. Villegas-Reimers (2001) (tabela 8) navodi sledeće:

Tabela 8 Tradicionalno i savremeno shvatanje profesionalnog razvoja

Tradicionalno shvatanje profesionalnog razvoja	Savremeno shvatanje profesionalnog razvoja
Baziran je na transmisionom modelu.	Bazira se na modelu konstrukcije znanja.
Sprovodi se kroz povremene aktivnosti.	Radi se o kontinuiranom, dugoročnom procesu.
Podrazumeva povremenu podršku i praćenje primene stečenih znanja.	Podrazumeva kontinuiranu sistematsku podršku i praćenje.
Nije u skladu sa potrebama svakodnevne prakse.	Usklađen je sa potrebama svakodnevne prakse.
Ne shvata se kao deo procesa obrazovne reforme.	Povezan je sa obrazovnom reformom.
Vaspitači (nastavnici) su interpretatori tuđih istraživanja i teorija.	Vaspitači (nastavnici) su reflektivni praktičari i istraživači.
Kontekst u kom se implementiraju znanja se retko uzima u obzir.	Važan je kontekst u kome će se implementirati znanja.

Kada vaspitači unapređuju svoje znanje, veštine i stavove, imaju na raspolaganju širi opseg efikasnih strategija i tehnika koje mogu da koriste da bi unapredili svoju praksu i prilagodili je potrebama dece, porodica i lokalne zajednice u kojoj rade. Pošto **postoji visoka povezanost između kvaliteta vaspitača i postignuća / nadahnuća / uzleta deteta**, valja imati u vidu da kvalitetan profesionalni razvoj podrazumeva stalno ponavljanje ovog ciklusa, jer potreba za profesionalnim razvojem svakog vaspitača ne proizilazi iz tvrdnje da oni nisu dovoljno dobri, već iz činjenice da svaki pojedinac može biti još bolji (Dylan, 2010; Popović, Subotić, Vešović Ivanović, 2017, Lazić, Popov, 2019). Ovo je ujedno jedan od apela koji je iskazalo Udruženje vaspitača Vojvodine.

3.1. Od standarda kompetencija za profesiju vaspitača do predloga standarda kompetencija za profesionalni razvoj vaspitača

Kompetentnost vaspitača je u *Pravilniku o Standardima kompetencija za profesiju vaspitača i njegovog profesionalnog razvoja* (2018) iskazana kroz tri područja koja se razlažu na specifična *znanja, umenja i vrednosti*. Područja su (tabela 9):

1. Neposredni rad sa decom;
2. Razvijanje saradnje i zajednice učenja;
3. Razvijanje profesionalne prakse.

Tabela 9 - Znanja potrebna vaspitačima za rad sa decom predškolskog uzrasta

Znanja potrebna za NEPOSREDNI RAD SA DECOM <i>satkana su od:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Znanja o holističkoj prirodi razvoja deteta: uzajamnoj zavisnosti i uslovljenosti socijalnog, emocionalnog, kognitivnog, motornog razvoja i razvoja govora; - Znanja o različitim strategijama učenja dece; - Znanja iz oblasti različitih nauka, umetnosti i kulture kao izvora sadržaja u razvijanju vaspitno-obrazovnog programa - Znanja o komunikaciji i participaciji dece; - Znanja o zdravlju i nezi predškolske dece i o socijalnoj zaštiti.
Znanja potrebna za RAZVIJANJE SARADNJE I ZAJEDNICE UČENJA <i>satkana su od:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Znanja o zajedničkom učenju i saradnji; - Znanja o radu sa porodicom; - Znanja o saradnji sa lokalnom zajednicom.
Znanja potrebna za RAZVIJANJE PROFESIONALNE PRAKSE <i>satkana su od:</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Znanja o ciljevima i principima predškolskog vaspitanja i obrazovanja i funkcijama predškolske ustanove i programa; - Znanja o različitim postupcima i tehnikama planiranja, praćenja, dokumentovanja i vrednovanja u razvijanju programa; - Znanja za rad u kontekstu različitosti; - Znanje o mestu predškolskog vaspitanja i obrazovanja u lokalnom, nacionalnom i međunarodnom kontekstu; - Razumevanje društvenih i ekonomskih trendova koji utiču na rad predškolske ustanove i zahteva koji se postavljaju pred profesiju vaspitača; - Znanja o upotrebi digitalnih tehnologija

Drugačije rečeno,

Znanja su područja rada, a umenja čine kompetencije.

Umenjima koje čini, vaspitač potvrđuje da je ovladao datim znanjima, da je u poziciji da ih primeni i integriše.

Rukovodi se svojim profesionalnim i životnim vrednostima koje čine principe njegovog delovanja. Pojedini autori o vrednostima promišljaju kao o stavovima (Popović, Subotić, Vešović Ivanović, 2017).

Kompetencijama potvrđuje da je osposobljen, da je u stanju, da može, da ume da sprovodi... itd. činjenja koja podržavaju dobrobit deteta, a kojima potvrđuje svoje profesionalne vrednosti. To znači da umenja realizuje vaspitno-obrazovnoj praksi, rukovodeći se principima profesionalnog odnosa koje je svesno prihvatio. Jedino se kroz jedinstvo ova tri elementa / potkomponente standarda kompetencija vaspitača može obezbediti konzistentnost i kvalitet rada.

Nivo ostvarenosti standarda kompetencija u sva tri područja rada bi mogao da se prikaže preko 4 nivoa ostvarenosti (tabela 10), koji pokrepljuju razumevanje (prema: Popović, Subotić, Vešović Ivanović, 2017).

Tabela 10 - Nivo ostvarenosti standarda kompetencija

Nivo ostvarenosti standarda kompetencija	Opis nivoa
Prepoznavanje	Vaspitač je upoznat sa određenim standardom odnosno njegovim potkomponentama (znanjima, umenjima i vrednostima) i može da ih prepozna u praksi, ali ih ne primenjuje.
Razumevanje	Vaspitač ima znanja koja su potrebna za razumevanje značaja standarda odnosno njegovih potkomponenti, ali ih ne primenjuje u praksi.
Primenjivanje	Vaspitač ima potrebna znanja, veštine i izgrađene stavove / vrednosti vezano za standard odnosno njegove potkomponente i u praksi to primenjuje, ali ne u kontinuitetu.
Integrisanje	Standardi, odnosno njegove potkomponente, integrirani su u v-o praksu i deo su svakodnevnog rada.

Sva četiri nivoa ostvarenosti standarda su u bliskoj vezi sa ličnim odnosom prema profesiji vaspitača i području njegovog rada, što ukazuje na činjenicu da se nivoi nadograđuju, usklađuju i integrišu sa fazama profesionalnog razvoja.

Faze profesionalnog razvoja vaspitača i nastavnika (Stamatović, 2006) nakon završetka formalnog obrazovanja za profesiju vaspitač / nastavnik su:

1. **Period preživljavanja** - karakteriše i obuhvata prvu godinu vaspitačkog i nastavničkog rada. Ovaj period odlikuje ograničenost konkretnih znanja o vaspitnoj i nastavnoj praksi i radnom okruženju i, nedostatak profesionalnog pronicanja u sve aspekte vaspitnog i nastavnog procesa, sa izraženom željom da se poštuju unapred postavljeni planirani zadaci rada;
2. **Period sređivanja** - traje narednih nekoliko godina (obično četiri), koga odlikuje građenje kompetencije kao njegove centralne tendencije. Tokom njegovog trajanja vaspitači i nastavnici povećavaju svoj radni repertoar, proširuju znanja, umenja i veštine, istovremeno razvijajući poverenje u sopstveni stil rada i poučavanja.
3. **Zreli period** – odlikuje ga samosvesni i konstruktivni napor pojedinca da obogati sopstveni rad, osećajući prijatnost zbog uranjanja u određenu problematiku kojom se u određeno vreme bavi. To je period u kom profesionalni razvoj kreće iznutra, a fokus ostvarenja profesionalnog razvoja je na deci odnosno učenicima. U ovom periodu, koji bi trebalo da traje do kraja radnog veka, uočava se profesionalni entuzijazam i želja za saznanjem, uz neizostavnu samoaktualizaciju i visok stepen kompetentnosti.

Dve premise definišu profesionalni razvoj vaspitača:

- 1) Detetov razvoj je u pozitivnoj korelaciji sa kvalitetom rada vaspitača;
- 2) Kvalitetan profesionalni razvoj vaspitača je preduslov negovanja nadahnutog deteta.

Nadogradnjom profesionalnih kompetencija vaspitač se nalazi u centru filozofije celoživotnog učenja i iskazuje spremnost da preuzme brigu o vlastitom učenju.

Kompetencijama koje su vezane za profesionalni razvoj vaspitač popunjava upitanosti iskazane u pitanjima poput: Koja su moja razvojna polazišta i potrebe?, Kako mogu ostvariti napredak u fazi profesionalnog razvoja u kojoj sam trenutno?, Koji su moji planirani naredni koraci kojima se približavam ostvarivanju profesionalnog razvoja?...

3.2. Kompetencije – stanje i perspektive

Pravilnikom o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika (2017) i Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika (2018) definisane su 4 (četiri) kompetencije. One su:

K1: Kompetencije za nastavnu oblast, predmet i metodiku. U njenom obuhvatu akreditovano je ukupno 237 programa².

K2: Kompetencije za poučavanje i učenje. U njenom obuhvatu akreditovano je ukupno 398 programa.

K3: Kompetencije za podršku razvoju ličnosti učenika. U njenom obuhvatu akreditovano je ukupno 226 programa.

K4: Kompetencije za komunikaciju i saradnju. U njenom obuhvatu akreditovan je ukupno 161 program.

Kompetencijama se rukovode zaposleni u predškolskim ustanovama u odabiru adekvantnog akreditovanog programima profesionalnog razvoja, autori i realizatori programa stručnog usavršavanja radi kreiranja programa koji će odgovoriti potrebama date kompetencije. Međutim, terminološki i usmerenjem su strukturirane tako da ukazuju na potrebe zaposlenih u nastavi, ne na potrebe vaspitača iz predškolskih ustanova (tabela 11). To se vidi i iz postojećih pokazatelja / indikatora:

Tabela 11 - Važeće kompetencije i indikatori

K1	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ostvaruje funkcionalne, obrazovne i vaspitne ciljeve u skladu sa opštim principima, ciljevima i ishodima obrazovanja, nastavnim planom i programom predmeta koji predaje, prilagođavajući ih individualnim karakteristikama i mogućnostima učenika; 2. Usklađuje ciljeve, sadržaje, metode rada i očekivane ishode, horizontalno i vertikalno povezuje sadržaje unutar školskog programa; 3. Stalno prati razvoj oblasti koju predaje i nastavu planira u skladu sa novinama; - Primjenjuje raznovrsne metodičke postupke u skladu sa ciljevima, ishodima i standardima postignuća, sadržajima nastavnog predmeta, uzrasnim karakteristikama i individualnim mogućnostima i potrebama učenika; 4. Podstiče i koristi upotrebu različitih medija u nastavi i odgovarajuće i dostupne tehnologije; 5. Povezuje znanja iz discipline koju predaje sa znanjima iz drugih disciplina i sa vanškolskim iskustvom učenika; 6. Predstavlja pozitivan model učenima kako se misli i istražuje u disciplini koju predaje; 7. Planira i preduzima mere podrške učenima na osnovu analize ostvarenosti obrazovnih standarda postignuća; 8. Kontinuirano prati i vrednuje postignuća učenika koristeći različite načine vrednovanja u skladu sa specifičnostima predmeta koji predaje; 9. Program rada priprema tako da uvažava: standardne postignuća, nastavni plan i program i individualne razlike učenika, vodeći računa o sadržajnoj i vremenskoj usklađenosti; 10. Sistematski uvodi učenike u naučnu disciplinu; 11. Prati i vrednuje interesovanja učenika u okviru predmeta koji predaje.
----	---

² Programi su akreditovani na četiri školske godine (2018/19-2020/21) sa produženjem još jedne školske godine zbog promjenjenih okolnosti shodno opštoj zdravstvenoj situaciji koja utiče na sve sfere života.

K2	<ol style="list-style-type: none"> 1. Osmišljava podsticajnu sredinu za učenje; 2. Planira praćenje i vrednovanje postignuća učenika i samovrednovanje; 3. Individualizuje nastavu, odnosno učenje; 4. Omogućava aktivnu ulogu učenika u procesu nastave, odnosno učenja; 5. Podržava učenike da slobodno iznose svoje ideje, postavljaju pitanja, diskutuju i komentarišu u vezi sa predmetom učenja; 6. Kontinuirano podstiče razvoj i primenu različitih misaonih veština (identifikovanje problema, rešavanje problema, donošenje odluka) i oblika mišljenja (kritičko, analitičko i divergentno); 7. Planira aktivnosti polazeći od znanja i iskustava kojima učenici raspolažu, individualnih karakteristika i potreba učenika, postavljenih ciljeva, ishoda, sadržaja i karakteristika konteksta u kojem radi; 8. Daje uputstva jasna svim učenicima i upućuje na transfer znanja; 9. Planira aktivnosti kojima se razvijaju naučni pojmovi kod učenika; 10. Prati i vrednuje postignuća učenika, primenjujući objektivno, javno, kontinuirano i podsticajno ocenjivanje, dajući potpunu i razumljivu povratnu informaciju učenicima o njihovom radu.
K3	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uvažava individualne karakteristike i potrebe razvojnog nivoa svakog pojedinog učenika u toku pripremanja i planiranja obrazovno-vaspitnih aktivnosti; 2. Podstiče motivaciju učenika za učenje; 3. Podstiče i razvija ličnu odgovornost za učenje; 4. Prati individualno postignuće učenika u cilju podsticanja razvoja; 5. Podstiče i razvija samovrednovanje kod učenika; 6. Podstiče i razvija vršnjačko vrednovanje; 7. Planira interakciju svih učesnika u obrazovno-vaspitnom radu, zasnovanu na poštovanju različitosti i uvažavanju potreba; 8. Uključuje mišljenje učenika u vrednovanje njegovih postignuća; 9. Podstiče inicijativu i slobodu iskazivanja misli, stavova i uverenja kod učenika; 10. Uvažava ličnost i privatnost učenika; 11. Pruža pomoć i podršku učenicima u njihovom organizovanju i učešću u svim oblicima školskog života; 12. Zastupa najbolji interes učenika u obrazovno-vaspitnom radu; 13. Razvija toleranciju i humanost kod učenika; 14. Koristi različite strategije praćenja razvoja različitih aspekata ličnosti učenika (saradnja sa drugim učenicima, rešavanje konflikata, reagovanje na neuspeh); 15. Vrednuje sopstveni rad analizirajući i prateći motivaciju, zadovoljstvo, aktivnost učenika na času, njihovu samostalnost i istrajnost u radu.
K4	<ol style="list-style-type: none"> 1. Timski planira i programira obrazovno-vaspitni proces; 2. Ispituje potrebe roditelja i društvene zajednice i u skladu s tim planira saradnju sa njima; 3. Primenjuje principe nenasilne komunikacije u izražavanju svojih zapažanja u vezi sa praćenjem i vrednovanjem učenika; 4. Podstiče inicijativu i slobodu iskazivanja misli, stavova i uverenja kod učenika; - Podstiče stvaranje pozitivne socijalne klime u odeljenju; 5. Gradi atmosferu međusobnog poverenja sa svim učesnicima u obrazovno-vaspitnom procesu; 6. Koristi konstruktivan pristup u komunikaciji sa učenicima i podstiče ih na korišćenje takvog pristupa; 7. Sa roditeljima i društvenom zajednicom radi na utvrđivanju zajedničkih interesa; 8. Pokreće, prihvata i radi na ostvarivanju inicijative roditelja i društvene zajednice u ostvarivanju zajedničkih interesa; 9. Uvažava i poštuje ličnost i privatnost roditelja i ostalih partnera u obrazovno-vaspitnom procesu; 10. Blagovremeno i kontinuirano razmenjuje informacije sa roditeljima o postignuću i razvoju učenika;

11. Angažuje roditelje i ostale partnere u obrazovno-vaspitnom procesu u ostvarivanju obrazovno-vaspitnih aktivnosti u skladu sa njihovim interesovanjima i mogućnostima;
12. Koristi mogućnosti društvene zajednice za podsticanje razvoja dece.

3.3. Preporuke za kompetencije o profesionalnom razvoju vaspitača

Na osnovu postojećeg 1) *Pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika* (2017), 2) *Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika* (2018), 3) *Analize upitnika SUV – KEY* (2019), kao i 4) *Standarda profesije vaspitača* (2019) koji je još uvek u radnoj verziji, u čijoj izradi je učestvovala grupa profesionalaca u saradnji sa MPNTR, a koju su, između ostalih, činili i predstavnici iz visokih škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača koje su učesnice u KEY projektu, ***predlaže se novi model kompetencija za profesionalni razvoj vaspitača*** (tabela 12). Model nudi fine nijanse u područjima rada vaspitača u predškolskim ustanovama koje su značajno drugačije od didaktičko-metodičkih usmerenja pojedinih kompetencija.

Tabela 12 - Predložene kompetencije za profesionalni rad vaspitača

Predložene kompetencije	Opis
K1	Kompetencije za primenu znanja o holističkoj prirodi razvoja deteta
K2	Kompetencije za razvijanje programa vaspitno-obrazovnog procesa
K3	Kompetencije za učenje i poučavanje
K4	Kompetencije za razvijanje saradnje i zajednice učenja
K5	Kompetencije za praćenje, vrednovanje i unapređivanje vaspitno-obrazovnog procesa
K6	Kompetencije za vođenje pedagoške dokumentacije
K7	Kompetencije za profesionalni razvoj

Nejasnoće koje postoje u području profesionalnog razvoja vaspitača nose sobom posledice širokog spektra ***ogledaju se u:***

- postojećim podzakonskim dokumentima u nedovoljno jasno postavljenim granicama između profesija nastavnika i vaspitača;
- kompetencijama koje su potrebne za profesiju vaspitača i za profesionalni razvoj;
- nedovoljno jasnoj strukturi i sledu postupaka u praktičnom radu u cilju obnavljanja licence za rad koja između ostalog traži i angažovanje u profesionalnom razvoju;

- neadekvatnim ili čak potpunim izostankom finansijske podrške u ličnom napredovanju u pedagoškim zvanjima;
- činjenici da se profesionalni razvoj bazira na konceptu konstrukcije znanja unutar kog se razvoju prilazi kao dugoročnom i permanentnom procesu kojem su potrebni redovna podrška i pomoć kao i modeli evaluacije, što sve predstavlja obavezni deo rada vaspitača.

Može se reći da profesionalni razvoj traži svest o tome da je studiranje samo prva stepenica u razvoju profesije te da vaspitači, koji čine visokoetičnu profesiju, imaju pravo i obavezu da budu otvoreni prema novim znanjima, inovacijama kao i profesionalnim veštinama i ličnom razvoju. Profesionalni razvoj ne traži trening već mogućnosti učenja i zahteva vrstu struktura i kultura, kako u organizacionom tako i u smislu njihove prisutnosti, što je kompatibilno sa slikom vaspitača kao intelektualca a ne tehničara.

4. PREDLOG ZA IZMENE I DOPUNE PODZAKONSKOG DOKUMENTA U VEZI PROFESIONALNOG RAZVOJA I STRUČNOG USAVRŠAVANJA

Predlog izmena i dopuna *Pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika* (2017) je ostvaren najvećim delom kroz angažovanje profesionalaca iz direktne prakse kao i nastavnog i naučnog osoblja iz visokih škola, članica konzorcijuma KEY projekta. Izmene i dopune konkretnog podzakonskog dokumenta (tabela 13) i preporuke i predlozi nezavisno od podzakonskog dokumenta (tabela 14) su detaljnije navedene u narednom tekstu. **Osenčen i ponegde podebljan tekst u tabeli odnosi se na predloge za izmene i dopune Pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanje nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika.** Ima sedam predloga i svaki se odnosi na jedan ili više članova Pravilnika.

Tabela 13 - Predlozi za izmene i dopune podzakonskog dokumenta

Br. predloga	Opis
1.	U nazivu samog dokumenta izmeniti redosled prilikom nabiranja zvanja na koja se Pravilnik odnosi i to tako da se počne od predškolskog vaspitanja i obrazovanja. Predlog je da u svakom članu gde se nabiraju zvanja na koja se dokument odnosi stoji: Predlog pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja vaspitača, nastavnika i stručnih saradnika.
2.	Predlog izmene člana 8: Jedno lice može da bude realizator za najviše pet TRI (3) odobrena programa.
3.	Predlog u vezi člana 10: Za tačku 2 Reference autora u vezi sa temom programa. Smatramo da je potrebno definisati šta sve obuhvataju reference. Mišljenja smo da objavljeni naučni radovi nisu jedini kriterijum za razmatranje potencijalnih autora programa. Dodajemo da praktičari mogu biti u ulozi autora i da mogu predložiti kvalitetne programe. Za tačku 3 Reference realizatora obuke u vezi sa temom programa i u vezi sa veštinama i iskustvom u izvođenju obuka Smatramo da u visokoobrazovnim ustanovama rade profesionalci koji valjano vladaju materijom pogodnom za program stručnog usavršavanja vaspitača. Predlažemo da se nedostatak iskustva u izvođenju obuka može premostiti preko interne obuke bilo studenata ili kolega. Dokaz o realizovanoj obuci bi bio spisak učesnika, sadržaja (prezentacija) i evaluacioni list. Na taj način bismo osnažili kolege koji imaju šta da ponude i da iskoriste svoje kapaciteta, što bi ih kvalifikovalo kao izvođače obuke sa iskustvom. Saradnja visokoškolskih ustanova sa privredom daje mogućnost praktičarima da dođu u ustanovu i realizuju program, što bi išlo u pravcu gorenavedenog. Imajući u vidu da se obuke realizuju sa dva realizatora, predlažemo da osobe bez iskustva u izvođenju obuka budu drugi po redu realizator. Pored izbora u naučna zvanja i napredovanja u zvanjima važno je uzeti u obzir i zvanja potencijalnih realizatora obuka koje su izvan institucija koje konkurišu za akreditovane programe (primećeno je da se ne vodi dovoljno računa o ljudima koji stižu iz privatnog

	<p>sektora, odnosno o ljudima koji imaju specifična zvanja – sertifikovani terapeut koji ima svoju ordinaciju, osoba zaposlena kod privatnika...)</p> <p>Za tačku 4. Prioritetne oblasti koje utvrdi ministar a na koje se program odnosi: Smatramo da je veoma važno uzeti u razmatranje potrebe vaspitača / praktičara koje su, ovom prilikom, iskazane u analizi upitnika KEY projekta.</p>
4.	<p>Član 13; stručni skupovi:</p> <p>Organizator stručnog skupa po završetku stručnog skupa izdaje učesnicima uverenje o učešću na stručnom skupu. Predlog dopune je:</p> <p>Organizator stručnog skupa izdaje POSEBNA uverenja MODERATORIMA SKUPA SA JEDNIM BODOM PO DANU I AUTORIMA RADOVA SA JEDNIM BODOM PO RADU kojima se vrednuje njihov doprinos.</p> <p>Obrazloženje: Treba vrednovati konkretnu aktivnost učesnika jer nisu svi na skupu sa istim angažovanjem i zadatkom, a dobiju isti broj bodova (na primer, izlaganje na plenarnom delu skupa, prezentovanje stručnog rada, moderiranje, vođenje radionice, vođenje kulturno-umetničkih programa i učešće na kulturno-umetničkim programima i td.).</p> <p>Takođe, uneti izmenu:</p> <p>Uverenje iz stava 2. ovog člana sadrži podatke o:</p> <p>3) Naziv letnje i zimske škole; stručnog skupa</p>
5.	<p>Član 15: Stručna i studijska putovanja, deo 4:</p> <p>Organizator studijskog ili stručnog putovanja elektronskim putem prijavljuje Zavodu održavanje stručnog skupa najkasnije 60 dana pre njegovog početka.</p> <p>Studijsko ili stručno putovanje se odobrava za period od jedne godine i traje duže od tri dana.</p> <p>Uz prijavu organizator studijskog ili stručnog putovanja dostavlja:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) naziv studijskog ili stručnog putovanja; 2) cilj studijskog ili stručnog putovanja 3) teme studijskog ili stručnog putovanja i okvirne programske sadržaje kao i prioritete oblasti stručnog usavršavanja kojima pripada skup po svojoj tematici; 4) okvirni plan rada; 5) ciljnu grupu; 6) datum održavanja; 7) imena stručnih lica koja čine programski odbor studijskog ili stručnog putovanja,

	<p>njihove reference i reference realizatora stručnog skupa;</p> <p>8) dokaz o uplati sredstava za rad komisije za ocenjivanje stručnog skupa.</p> <p>.....</p> <p>Organizator studijskog ili stručnog putovanja po završetku izdaje učesnicima uverenje o učešću na studijskom putovanju.</p> <p>Uverenje iz stava 2. ovog člana sadrži podatke o:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) učesniku (ime i prezime, datum i mesto rođenja, ustanova u kojoj je zaposlen, odnosno podatak da učesnik nije u radnom odnosu); 2) organizatoru; 3) nazivu-temi studijskog ili stručnog putovanja; 4) broj rešenja; 5) trajanju studijskog ili stručnog putovanja i broju bodova; Jedan dan = dva boda 6) datumu i mestu održavanja studijskog ili stručnog putovanja. <p>Uverenje iz stava 2. ovog člana, obavezno sadrži potpis ovlašćenog lica organizatora.</p> <p>Član 23: Nastavnik, vaspitač i stručni saradnik u okviru norme neposrednog rada sa decom, učenicima i polaznicima kao i drugih oblika rada ima pravo i dužnost da se stručno usavršava, kao i pravo da odsustvuje sa rada, u skladu sa Zakonom i propisom donetim na osnovu njega.</p> <p>U okviru punog radnog vremena nastavnik, vaspitač i stručni saradnik ima 64 sati godišnje različitih oblika stručnog usavršavanja, i to:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) 44 sata stručnog usavršavanja koje preduzima ustanova u okviru svojih razvojnih aktivnosti iz člana 4. stav 1. tačka 1. ovog pravilnika; 2) 20 sati stručnog usavršavanja iz člana 4. stav 1. tač. 2) do 4) ovog pravilnika, za šta ima pravo na plaćeno odsustvo. (Ovo je vrlo teško ostvariti jer većina zaposlenih nema mogućnost da učestvuje u aktivnostima , obukama , skupovima ili putovanjima iz člana 4. ovog pravilnika). <p>Sat pohađanja obuke stručnog usavršavanja ima vrednost boda.</p> <p>Dan učešća na letnjoj i zimskoj školi i stručnom skupu i studijskom putovanju ima vrednost najmanje ČETIRI (4) boda.</p>
6.	Predlog da se generalno omogući veća vidljivost manje zastupljenih oblika stručnog usavršavanja (vebinari, simpozijumi, mentorstvo, studijska putovanja i td.).
7.	

Tabela 14 - Predlozi u službi unapređivanja prakse koji izlaze iz okvira podzakonskog dokumenta

1.	Treba doneti standarde za utvrđivanje bodovnih listi za oblike stručnog usavršavanja unutar Ustanove radi usklađivanja internih dokumenata o vrednovanju različitih oblika stručnog usavršavanja u Ustanovi.
2.	Takođe, definisati uslove (ne)mogućnosti uključivanja u različite oblike stručnog usavršavanja trenutno nezaposlenim licima (pod kojim uslovima mogu da pohađaju različite obuke, kako će im se to bodovati i sl.).
3.	Prilikom akreditacije i selekcija programa usmerenih na područja rada vaspitača uzeti u obzir i praćenje njihovih efekata u praksi . U vezi stim je i predlog da se revidiraju kriterijumi za akreditaciju seminara, u smislu da se: preciznije odredi kome je obuka namenjena, a u delu načina realizacije, da bude veća vidljivost povezivanja teorije i prakse.
4.	Generalna preporuka je uskладiti Pravilnik sa standardima kompetencija vaspitača i područjima rada vaspitača (kompetencije i prioritetne oblasti).
5.	Jedan od predloga je i da se uspostavi bolja saradnja i partnerstvo sa lokalnom zajednicom u obezbeđivanju sredstava za stručno usavršavanje, odnosno podizanje svesti o značaju stručnog usavršavanja za dobrobit dece, zaposlenih u obrazovanju, roditelja i šire zajednice.

Predlozi za izmene i dopune Pravilnika su različitog nivoa opštosti, odnosno konkretnosti, što nikako ne umanjuje značaj pojedinačnih predloga. Pretpostavlja se da svaki od navedenih predloga na neki način može doprineti unapređivanju samog dokumenta, njegovom boljem razumevanju i doslednijoj primeni.

5. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Za nesmetano i kreativno funkcionisanje unutar predškolskih ustanova, izuzetno je značajno stručno usavršavanje zaposlenih. Shodno izmenama koje su nastale u predškolskom vaspitanju i obrazovanju, nužno je uvesti one novine u procese planiranih situacija učenja koje mogu da povećaju njihova postignuća. Izbor prioriternih programa za stručno usavršavanje koje određuje Ministarstvo prosvete i nauke trebalo bi u što većoj meri da bude u službi izgradnje nacionalnog sistema obrazovanja i profesionalnog razvoja vaspitača.

Kvalitetno i efikasno obrazovanje budućih vaspitača sobom nosi i kontinuirano praćenje procesa i rezultata rada. U tom smislu, neophodno je izgraditi kvalitetne uslove na osnovu kojih bi se mogla steći objektivnija slika o kvalitetu rada i odnosu vaspitača prema sopstvenom radu u vaspitno-obrazovnom procesu. Celovito i podržavajuće praćenje uslova u kojima vaspitači rade, kao i samog rada, omogućilo bi kontinuirano poboljšanje ishoda, pospešeno primenom odgovarajućih mera u poboljšanju kvaliteta rada vaspitača.

Shodno već navedenoj razlici između stručnog usavršavanja i profesionalnog razvoja, treba reći da proces stalnog profesionalnog razvoja kao dodatnih mogućnosti učenja, istraživanja, eksperimentisanja, konsultovanja i evaluacije treba da bude podržavan tokom svih faza profesionalne karijere vaspitača, da čini dovoljan i nužan uslov i da karakteriše vaspitački dan, godinu i čitav život.

Ovaj dokument nosi predloge koji su bazirani na istraživanju prakse, na potrebama vaspitača koji rade sa decom predškolskog uzrasta od 6 meseci do polaska u školu, na analizi podzakonskih dokumenata koji bliže određuju pitanja stručnog usavršavanja i profesionalnog razvoja, odnosno pitanja napredovanja u zvanja. Njime su otvorena vrata kreatorima obuka za stručno usavršavanje vaspitača i stručnih saradnika u predškolskim ustanovama da na osnovu iskazanih potreba, nedovoljno prisutnih kompetencija u pojedinim područjima rada i konceptualnih postavki *Osnova programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja* postave nove programe za obuku vaspitača, tako da odgovaraju iskazanim oblicima usavršavanja.

Istraživački tim KEY projekta veruje da će Zavod za unapređivanje obrazovanja i vaspitanja uvažiti predloge, izmene i dopune koje su predmet ovog dokumenta i na taj način kvalitativno pomoći razvoju vaspitačke profesije.

LITERATURA:

- Bratina, T., i saradnici (2019). *Analiza upitnika SUV – KEY*.
- Dylan, W. (2010). *Keynote speech at SSAT 18th National Conference*, Birmingham. <https://www.youtube.com/watch?v=wKLo15A80II>
- Goldberg, S. (2002). *Attachment and development*. London: Arnold.
- Hesse, E. (1999). The adult attachment interview: historical and current perspectives. In J. Cassidy & P. Shaver (eds). *Handbook of attachment, theory, research and clinical applications*. New York, London: Guilford Press.
- Lazić, S., Popov, S. (2019). *Opšta pedagogija*. Novi Sad: CNTI.
- Mihić, I., Zotović, M., Petrović, J. (2007). Stresna iskustva u odrastanju i afektivna vezanost adolescenata. *Psihologija*, 40(4), 527-542.
- Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja*. (Službeni glasnik RS – Prosvetni glasnik broj 16/2018).
- Popović, D., Subotić, Lj., Vešović Ivanović, A. (2017). *Profesionalni razvoj na nivou škole / vrtića*. British Council, Zavod za školstvo, Podgorica.
- Pravilnik o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika*. (Službeni glasnik RS broj 81/17).
- Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o stalnom stručnom usavršavanju i napredovanju u zvanja nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika*. (Službeni glasnik RS broj 48/18).
- Pravilnik o Standardima kompetencija za profesiju vaspitača i njegovog profesionalnog razvoja* (Službeni glasnik RS - Prosvetni glasnik broj 16/2018).
- Stamatović, J. (2006). Stručno usavršavanje kao segment profesionalnog razvoja nastavnika – proces i potrebe. *Nastava i vaspitanje*, 55(4), 473-482.
- Stefanović-Stanojević, T. (2005). *Emocionalni razvoj ličnosti*. Niš: Prosveta.
- Villegas-Reimers, E. (2001). *Jačanje obrazovanja nastavnika: nove strategije i dobra praksa*. Harvard.

PRILOG

UPITNIK (SUV- KEY (*Keep Educating Yourself*))

Poštovana/i koleginice/kolega,

Ovim upitnikom želimo da utvrdimo potrebe praktičara koje bi bile osnov za kreiranje i akreditaciju programa stručnog usavršavanja. Ispitivanje se realizuje u okviru Erasmus+ projekta KEY (*Keep Educating Yourself*) kojim se predviđaju dugoročne aktivnosti u području celoživotnog učenja praktičara u vaspitno-obrazovnom procesu. Upitnik je anoniman, a odgovori koje budete dali doprineće da sadržaji i oblici rada u programu stručnog usavršavanja budu usaglašeni sa prioritetima u profesionalnom razvoju zaposlenih u predškolskim ustanovama.

Molimo Vas da pažljivo pročitate pitanja i zaokružite jedan ili više ponuđenih odgovora koji najpotpunije izražavaju Vaše mišljenje ili da, ukoliko je to ponuđeno, dopišete svoj odgovor.

HVALA NA SARADNJI!

1. Država:

- 1) Republika Srbija
- 2) Republika Crna Gora

2. Radno mesto:

- 1) Vaspitač
- 2) Medicinska sestra – vaspitač
- 3) Stručni saradnik (dopuniti: _____)
- 4) Nešto drugo: _____

3. Godine radnog staža:

- 1) 0-5 godina
- 2) 6-15 godina
- 3) 16-25 godina
- 4) 26 i više godina

4. Završeni stepen obrazovanja:

- 1) srednja škola
- 2) osnovne studije u trajanju od 2 godine (viša škola)
- 3) osnovne studije u trajanju od 3 godine (visoka škola)
- 4) osnovne studije u trajanju od 4 godine (fakultet)
- 5) specijalističke studije (strukovne/akademske)
- 6) master studije (strukovne/akademske)
- 7) magistratura
- 8) doktorat

5. Navedite nazive programa stručnog usavršavanja u koje ste u poslednje tri godine bili uključeni i broj sati za svakog od njih:

- a)-----
- b)-----
- c)-----
- d)----- itd.

6. Da li su sadržaji programa stručnog usavršavanja koje ste do sada pohađali ispunili Vaša očekivanja i odgovorili na potrebe profesionalnog razvoja:

- a) da
- b) delimično
- c) ne

Molimo Vas, obrazložite zašto _____

7. U skladu sa svojim interesovanjima i potrebama, rangirajte ocenama od 1 do 5 u kom od navedenih područja Vam je neophodna podrška u razvijanju Vaših ličnih i stručnih kompetencija (ocena 1 – uopšte mi nije potrebno; ocena 5 – izuzetno mi je potrebno):

Neposredni rad sa decom					
1. Teorije razvoja i učenja - primenjena znanja o različitim strategijama učenja dece predškolskog uzrasta (učenje u projektima: podrška holističkom razvoju dece i dr.).	1	2	3	4	5
2. Konceptije programa predškolskog vaspitanja i principi na kojima se zasnivaju.					
3. Praktična iskustva kao osnov za rad sa decom, kolegama i roditeljima u primeni različitih savremenih koncepcija programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja (alternativni pedagoški koncepti: Montessori; Reggio Emilia; Koncept savremenog modela partnerskog odnosa porodice i predškolske ustanove kroz model roditeljske uključenosti; PRECEDE (Partnerstvo za prihvaćanje i suradnju kroz predškolski odgoj i obrazovanje u Europi); Korak po Korak; Čitanje i pisanje na predškolskom uzrastu; Programska orijentacija usmerenosti na dete, tzv. razvojno primereni pristup; Orijentacija usmerenosti na odnose-kontekstualno primeren pristup)	1	2	3	4	5
4. Dečija igra i strategije podrške.	1	2	3	4	5
5. Strategije upućivanja dece u rešavanje međusobnih konflikata.	1	2	3	4	5
6. Razvijanje programa vaspitnoobrazovnog rada - znanja iz oblasti različitih nauka, umetnosti, kulture i sporta kao izvora sadržaja u razvijanju programa, navedite kojih:					
7. Za koje konceptualne postavke Osnova programa predškolskog vaspitavanja i obrazovanja smatrate da Vam je potrebna podrška: a) Podrška dobrobiti kroz odnose i delanje. b) Predškolska ustanova – kontekst realnog programa. c) Strategije razvijanja programa novih Osnova „Godine uzleta“... d) e)					
8. Rad sa decom sa smetnjama u razvoju.	1	2	3	4	5
9. Rad sa decom iz socijalno nestimulativnih sredina.	1	2	3	4	5
10. Rad sa darovitom decom.	1	2	3	4	5
11. Podrška emocionalnom razvoju deteta, prepoznavanje dečijih potreba, emocija i adekvatno reagovanje.	1	2	3	4	5
12. Razvoj socijalnih kompetencija kod dece.	1	2	3	4	5
13. Digitalne kompetencije u vaspitno-obrazovnom radu.	1	2	3	4	5
14. Posmatranje, praćenje i dokumentovanje dečijih interesovanja i napredovanja.	1	2	3	4	5
15. Razvijanje rane pismenosti kod dece.	1	2	3	4	5
16. Razvijanje ekološke svesti kod dece.					
17. Učenje stranog jezika na ranom uzrastu.	1	2	3	4	5
18. Podsticajni motorički programi (u prirodi, radionice, ples, rekviziti).	1	2	3	4	5
19. Zajednička fizička aktivnost dece i odraslih.	1	2	3	4	5
20. Prepoznavanje simptoma bolesti kod dece i adekvatno reagovanje u akutnim stanjima (epinapad, dijabetes, hemofilija ...).	1	2	3	4	5

21. Razvoj pravilnog držanja tela i korekcija početnih deformiteta.	1	2	3	4	5
22. Ishrana dece (dijetetski režim, odbijanje hrane, alergije...)	1	2	3	4	5
23. Vaspitač kao refleksivni praktičar: istraživanje praks.e	1	2	3	4	5
24. Nešto drugo (dajte kratak odgovor):					

Razvijanje saradnje i zajednice učenja	1	2	3	4	5
1. Razvijanje saradnje sa porodicom.	1	2	3	4	5
2. Razvijanje saradnje sa lokalnom zajednicom.	1	2	3	4	5
3. Timski rad, saradnja i komunikacija sa kolegama (unutar i van ustanove).	1	2	3	4	5
4. Mentorski rad vaspitača sa pripravnikom.	1	2	3	4	5
5. Samovrednovanje i razvojno planiranje rada ustanove.	1	2	3	4	5
6. Nešto drugo (dajte kratak odgovor):					

Razvijanje profesionalne prakse					
1. Razvijanje interpersonalnih veština: komunikacija, rešavanje konflikata, asertivnost.	1	2	3	4	5
2. Razvoj i upravljanje karijerom.	1	2	3	4	5
3. Sindrom sagorevanja na poslu i upravljanje stresom.	1	2	3	4	5
4. Pisanje i prezentacija stručnih radova, veštine javnog nastupa.	1	2	3	4	5
5. Pisanje i upravljanje projektima.	1	2	3	4	5
6. Nešto drugo (dajte kratak odgovor):					

8. Mišljenja ste da je program stručnog usavršavanja poželjno realizovati:

- Neposredno
- Online
- Nije potrebno organizovati ga.

Objasnite svoje mišljenje:

9. Po Vašem mišljenju, optimalno trajanje programa stručnog usavršavanja koji se neposredno realizuje je:

- Jedan dan
  - Dva dana
  - Tri dana
- a optimalan broj sati je: _____ časova.

10. Optimalno trajanje programa koji se realizuju *online* je:

- Jedan dan
- Više dana _____ (navedite broj sati i/ili dana)

11. Pored akreditovanih programa stručnog usavršavanja (seminara realizovanih neposredno ili *online*), rado biste učestvovali i u nekim od navedenih oblika usavršavanja (moguće je zaokružiti više odgovora):

- trening za razvoj određenih ličnih ili profesionalnih veština;
- tribina/diskusija/okrugli sto;
- stručna konferencija;

- studijska poseta drugoj PU u zemlji;
- studijska poseta, odnosno mobilnost u inostranstvo;
- učešće u nacionalnom ili međunarodnom projektu;
- pojedinačne lične, pisane ili elektronske konsultacije sa kompetentnim predavačima ili timom; a u vezi sa određenim pitanjem koje vas interesuje;
- razmena mišljenja sa profesionalcima istog ili srodnih profila u elektronskom obliku (blog, četrum, različite platforme, saradnja kroz E-twinning)

12. Ocenite ocenama od 1 do 5 (1 – u najmanjoj mogućoj meri, 5 – u najvećoj mogućoj meri) šta bi, po Vašem mišljenju, podstaklo motivaciju vaspitača na uključivanje u stručno usavršavanje i trud oko primene naučenog u praksi?					
a) finansijsko vrednovanje	1	2	3	4	5
b) napredovanja u zvanju	1	2	3	4	5
c) merenja efekata u kompetencijama učenika	1	2	3	4	5
d) nešto drugo (dajte kratak odgovor):					

13. Ocenite ocenama od 1 do 5 (1 – u najmanjoj mogućoj meri, 5 – u najvećoj mogućoj meri) ideje kako bi se mogla unaprediti vidljivost efekata stručnog usavršavanja:					
a) finalizovanjem usavršavanja prikazom praktične primene naučenog na usavršavanju	1	2	3	4	5
b) merenjem efekata u kompetencijama učenika;	1	2	3	4	5
c) objavljenim radovima u stručnoj štampi i na naučnim i stručnim skupovima;	1	2	3	4	5
d) diskursima na tematskim skupovima didaktičara- iznošenje iskustava o primeni; naučenog na usavršavanju;	1	2	3	4	5
d) Nešto drugo (dajte kratak odgovor):					

14. Ocenite ocenama od 1 do 5 (1 – u najmanjoj mogućoj meri, 5 – u najvećoj mogućoj meri) načine kako bi se mogao napraviti transfer između ishoda učenja programa stručnog usavršavanja i neposrednog praktičnog rada:					
a) daljim radom uz mentorstvo, instruktazu, pomoć nekoga ko ima više praktičnog iskustva u primeni istoga;	1	2	3	4	5
b) daljim udublivanjem u sadržaje koji su se na usavršavanju videli i čuli;	1	2	3	4	5
c) imati više prilika za diskusije o ličnim pokušajima sa kolegama koji su pokušali isto;	1	2	3	4	5
d) mogućnosti konsultacija sa ekspertima;	1	2	3	4	5
e) obezbeđivanjem bolje didaktičke opreme, fokusirani materijali, literatura- praktični primeri sa didaktičkim instrukcijama...	1	2	3	4	5
f) Nešto drugo (dajte kratak odgovor):					

HVALA na vremenu i pruženim informacijama!